

” Пакушина Л., Савицька О. Пропедевтична роль інтегративного курсу «Анатомо-фізіологічні та клінічні основи корекційної роботи» у підготовці майбутніх вчителів-логопедів. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2024. Том 12, № 3. С. 56-63. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i3-008>

Pakushyna L., Savytska O. Propedevtychna rol intehratyvnoho kursu «Anatomo-fiziolohichni ta klinichni osnovy korektsiinoi roboty» u pidhotovtsi maibutnikh vchyteliv-lohopediv [Propaedeutic role of the integrative course "Anatomical-physiological and clinical foundations of corrective work" in the training of future teachers-speech therapist]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka - Education. Innovation. Practice*, 2024. Vol. 12, No 3. S. 56-63. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i3-008>

УДК 378.018.8.011.3-051: 376-056.264]:611/612(045)

DOI: 10.31110/2616-650X-vol12i3-008

Людмила ПАКУШИНА

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-5930-8558>

pakushyn2007@vu.cdu.edu.ua

Олена САВИЦЬКА

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

<https://orcid.org/0009-0007-3411-9076>

elenasinsav@vu.cdu.edu.ua

ПРОПЕДЕВТИЧНА РОЛЬ ІНТЕГРАТИВНОГО КУРСУ «АНАТОМО-ФІЗІОЛОГІЧНІ ТА КЛІНІЧНІ ОСНОВИ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ» У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ-ЛОГОПЕДІВ

Анотація. Стаття присвячена розгляду змісту й особливостей викладання інтегративного навчального курсу «Анатомо-фізіологічні та клінічні основи корекційної роботи» для майбутніх вчителів-логопедів, підготовка яких відбувалася у Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького впродовж I семестру 2023-2024 навчального року. Навчальна дисципліна є пропедевтичною та інтегративною. Грунтуючись на знаннях шкільного курсу біології вона доповнюється знаннями та вміннями вікової й патологічної фізіології, основ медичних знань, а також базовою інформацією щодо сутності корекційно-розвивальної роботи із дітьми з різними порушеннями розвитку. Таке змістове наповнення дає можливість здобувачам освіти на основі розуміння вікових особливостей функціонування здорового організму людини уявити можливості й обмеження його компенсаторних механізмів, які автоматично без участі людини вмикаються при його пошкодженнях та травмах. Також курс допомагає побачити роль корекційно-розвивальної роботи для процесу розвитку організму із різними як функціональними, так і органічними обмеженнями. При цьому у майбутніх фахівців логопедичною справою відбувається формування як загальних компетенцій, що є характерними і для фахівців інших спеціальностей, так і простежується закономірне формування початкових рівнів спеціальних, тобто фахових, компетентностей, зазначених у державному стандарті підготовки вчителів-логопедів. Серед них: усвідомлення концепцій і теорій функціонування, обмеження життєдіяльності, розвитку, навчання, виховання і соціалізації осіб з особливими потребами; здатність будувати гармонійні відносини із такими особами та їх сім'ями; вміння здійснювати діагностико-консультативну діяльність та здатність майбутніх фахівців до реалізації корекційно-освітніх технологій у роботі з особами з особливими освітніми потребами.

Ключові слова: підготовка майбутніх вчителів-логопедів; пропедевтика; інтегральний навчальний курс; корекційна робота.

Liudmyla PAKUSHYNA

Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-5930-8558>

pakushyn2007@vu.cdu.edu.ua

Olena SAVYTSKA

Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0007-3411-9076>

elenasinsav@vu.cdu.edu.ua

PROPAEDEUTIC ROLE OF THE INTEGRATIVE COURSE "ANATOMICAL-PHYSIOLOGICAL AND CLINICAL FOUNDATIONS OF CORRECTIVE WORK" IN THE TRAINING OF FUTURE TEACHERS-SPEECH THERAPIST

Abstract. The article analyzes the content and features of teaching the integrative educational course "Anatomical-physiological and clinical foundations of corrective work" for future teacher-speech therapists. Students studied it at Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy during the first semester of the 2023-2024 academic year. The educational discipline is propaedeutic and integrative. It is based on the knowledge of the school course of biology and supplemented with competencies of developmental and pathological physiology and basics of medical knowledge. It also possesses basic information regarding corrective-developmental work with children with various developmental disorders. Such content of the educational discipline enables education seekers to understand the age-specific functioning of a healthy human body and grasp the possibilities and limitations of its compensatory mechanisms, which are automatically activated in case of damage and injuries. Moreover, the course helps understand the role of corrective-developmental work in developing an organism with functional and organic limitations. In this process, future specialists in speech therapy develop general competencies, which are characteristic of professionals in other specialties as well. However, the competencies of our students are simultaneously supplemented with initial levels of

specific, that is, professional competencies, specified in the state standard of training for teachers-speech therapists. Among them are understanding the concepts and theories of functioning, limitations of vital activity, development, education, upbringing, and socialization of individuals with special needs, ability to build harmonious relationships with such individuals and their families, ability to carry out diagnostic and advisory activities and the ability of future specialists to implement corrective-educational technologies in work with individuals with special educational needs.

Keywords: *training of future teachers-speech therapists; propaedeutics; integrative educational course; corrective work.*

Постановка проблеми. Нині в умовах підвищеної стресогенності суспільства через військовий стан у країні, збільшення кількості дітей із різними порушеннями розвитку та активного впровадження ідей інклюзивної освіти у практику окремих тилових загальноосвітніх закладів держави, особливої актуальності набуває проблема підготовки педагогів-логопедів. Адже за таких умов сьогодення потреба у таких фахівцях різко підвищується, а спектр їх функцій значно розширюється. Крім діагностування та виправлення мовленнєвих порушень у дітей різного віку сучасні вчителі-логопеди мають бути готовими до виконання змістової, методичної, конструктивно-програмувальної, організаційної, комунікативної, рефлексивної, інноваційної, здоров'язбережувальної, профілактичної і просвітницької діяльності [2; 3; 7; 18; 19], як «складових логопедичного сегменту в єдиному освітньому просторі навчального закладу». Також вони мають володіти здатністю «об'єднувати зусилля та взаємодію усіх дорослих щодо максимального розвитку дітей» [2]. Різнострахованість і водночас інтегрованість спектру функціональних обов'язків потребує від майбутніх фахівців відповідного засвоєння широкого кола навчальних предметів різногалузевого спрямування в умовах обмеження чотирирічним терміном навчання. Цей факт наштовхує на думку, що зміст навчання цих фахівців має бути чітко виваженим і спрямованим на професію вже з першого року навчання. А тому потребує у першу чергу оптимізації дисциплін медико-біологічного циклу, які майбутні логопеди у закладах вищої освіти вивчають зазвичай на першому курсі, як основу для своєї подальшої професійної діяльності.

Аналіз основних публікацій вважаємо за необхідне розпочати із праць науковців, які досліджували процес підготовки майбутніх дефектологів та корекційних педагогів, оскільки цих спеціалістів так само, як і вчителів-логопедів, нині відносять до фахівців спеціальної освіти, які здійснюють корекційно-розвиваючу роботу із дітьми з різними освітніми потребами. Дослідниця Л. М. Руденко, представляючи у своїй роботі етапи становлення та початкового розвитку процесу викладання дисциплін медико-біологічного циклу при підготовці учителів-дефектологів, підкреслила важливість чіткого та послідовного викладання медичної складової у взаємозв'язку із дисциплінами психолого-педагогічного циклу, зауважуючи, що такі педагоги мають «чітко уявляти собі характер порушення розумового і фізичного розвитку дитини, питання етіології та патогенезу патології з тим, щоб науково обґрунтовано визначити компенсаторні можливості» організму таких дітей та корекційні заходи необхідні для їх успішного подальшого розвитку [14]. Авторка М. С. Полуляшенко у своїй праці також виділяє комплекс курсів медико-біологічного циклу, акцентуючи увагу на важливості якісного викладання у першу чергу таких із них як анатомія, фізіологія та генетика, що дозволять «сформувати у студентів правильне наукове уявлення про організм людини, як ціле, його єдність і взаємодію із зовнішнім середовищем» [12].

Професорка Н. Г. Пахомова [9] у своїх дослідженнях підкреслює доцільність інтеграції медико-психологічної, педагогічної, а пізніше ще й юридичної [10] складових професійної підготовки логопедів визначаючи її, як «природний динамічний процес, що включає взаємопроникнення та взаємозв'язок елементів, розділів і цілих дисциплін на основі системного і всебічного розкриття процесів і явищ, спрямованих на забезпечення цілісності знань та умінь» Таке об'єднання призводить до утворення певної педагогічної системи, що включає в себе у першу чергу: загальну та спеціальну педагогіку, загальну та спеціальну психологію, анатомію і фізіологію, невропатологію, психопатологію [9]. Дослідниця пропонує також у своїх роботах модель інтеграції медико-психологічної та педагогічної складових професійної підготовки логопедів [11] окреслюючи трирівневу (макро-, мезо- та мікроінтеграцію) ієрархію її інтеграції у навчально-виховний процес вищого навчального закладу із метою формування у сучасного логопеда інтегративних знань необхідних для його успішної освітньої та соціальної інтеграції.

На думку О. В. Мартинчук важливою складовою професійної діяльності вчителя-логопеда у сфері інклюзивного навчання є корекційно-розвивальна діяльність, яка є основою для якісного корекційно-педагогічного супроводу дітей із особливими освітніми потребами та «спрямована на поліпшення процесів розвитку і соціалізації дитини, послаблення або подолання вторинних і подальших відхилень у процесі її навчання і виховання з метою максимально можливого розвитку дитини з системним порушенням мовлення». Також авторка наголошує на провідній ролі вчителя-логопеда у спільній корекційній роботі учасників такого супроводу [7].

Н. Г. Пахомова також розглядає складність і різноаспектність корекційної навчально-виховної діяльності логопедів в умовах інклюзії і надалі підтверджує актуальність і необхідність інтеграції медико-психологічних і педагогічних знань, підкреслюючи важливість формування у майбутніх

фахівців знань і вмінь розпізнавати органічні та функціональні порушення психофізичного розвитку, володіння прийомами і методами їх усунення і корекції, застосування спеціальних методів виховання і навчання дітей з різною нозологією. Також вказує на необхідність для логопедів проведення профілактичної роботи з попередження і подолання неуспішності дітей в навчально-виховному процесі і підкреслює важливість їх знань психологічних особливостей як дітей, так і дорослих із обмеженими психофізичними можливостями. І нарешті вказує на вміння діагностико-корекційного консалтингу, тобто управління діагностико-консультативним і корекційним процесом [10]. Також у своїх роботах дослідниця зауважує, що залежно від особливостей взаємодії й рівня інтегрованого змісту міждисциплінарних зв'язків, усі освітні системи поділяють на: інтегровані, де елементи інтеграції використовуються епізодично і задаються ззовні; інтегральні, що характеризуються гнучкою системою структурування змісту навчального процесу, модернізація елементів якого здійснюється не тільки за предметним і комплексним, а й за об'єктивним і проблемним принципами; інтегративні, які передбачають створення нового змісту (що виходить за межі існуючих предметів) і структури на основі різних типів – інтеграції зовнішньої і внутрішньої, змістової і процесуальної [9].

Отже, проблема інтегрування навчальних дисциплін у процесі підготовки фахівців спеціальної освіти не є новою, проте залишається актуальною, оскільки є тим ресурсом, що може об'єднати різні курси в єдине ціле, заощаджуючи навчальний час, й сформувані при цьому у студентів певні інтегровані професійно-спрямовані компетентності. А тому потребує подальших досліджень з урахуванням вимог сьогодення. З огляду на усе вищезазначене, вбачаємо необхідність інтегрування медико-біологічних та педагогічних знань на основі потреби здійснення саме корекційно-розвивальної роботи вчителів-логопедів.

Мета статті – окреслення пропедевтичної ролі інтегрального курсу Анатомо-фізіологічні та клінічні особливості корекційної роботи (АФКОКР) у процесі підготовки майбутніх вчителів-логопедів.

Методи дослідження: теоретичний аналіз, систематизація, порівняння та узагальнення інформації наукових та науково-методичних літературних джерел; вивчення та опрацювання стандарту галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка» спеціальності 016 Спеціальна освіта.

Виклад основного матеріалу. Навчальний курс АФКОКР вважаємо пропедевтичним. І тому перш за все зупинимось на розкритті сутності поняття «пропедевтика». Відповідно до словника української мови цей термін тлумачиться як «вступ до курсу будь-якої науки; підготовчий курс, викладений у стислій і приступній формі» [15]. Аналогічно визначає цей термін психологічний словник В. Синявського та О. Сергєєнкової як «вступ до курсу будь-якої науки, що викладається в стислій і елементарній формі; подання попередніх знань про щось» [13]. Дослідниця Н. А. Мисліцька вважає пропедевтику певною дидактичною умовою, що сприяє підвищенню ефективності навчально-виховного процесу, оскільки «передбачає не лише повторення, узагальнення і систематизацію набутих раніше знань на новому методологічному рівні, а й підготовку до вивчення нового шляхом включення елементів знань, отриманих раніше, в новий зміст, а також ускладнення видів навчально-пізнавальної діяльності в умовах особистісно-орієнтованого навчання» [8].

Отже, навчальний курс АФКОКР дійсно є пропедевтичним для майбутніх вчителів-логопедів, оскільки для розуміння сутності корекційно-розвивальної роботи необхідно у першу чергу добре усвідомлювати анатомічні та фізіологічні особливості організму людини із нормотиповим розвитком на кожному етапі свого онтогенезу. Крім того важливо розуміти якими можуть бути клінічні прояви порушень тих чи інших анатомо-фізіологічних структур організму дитини із різними порушеннями розвитку, щоб легко їх діагностувати у процесі безпосередньої практичної роботи із такими дітьми.

Таким чином викладання курсу має ґрунтуватися у першу чергу на знаннях анатомії та вікової фізіології організму людини, що характеризують його як цілісну систему, здатну активно реагувати на зміни умов середовища існування та вдало пристосовуватися до них за для виживання організму. У той же час курс повинен пропонувати до вивчення загальні положення медичних наук, що розкривають клінічні прояви порушень, які можуть виникати на різних етапах життя організму у певних його фізіологічних системах за різних причин, а також варіанти можливих компенсаторних його механізмів за для забезпечення подальшого успішного функціонування такого організму у тому ж середовищі існування. Особливий акцент варто зробити на основах корекційної роботи, яка необхідна для більш швидкої та вдалої компенсації порушень організму із особливим розвитком та його адаптації до мінливих умов середовища існування. З огляду на усе вище зазначене, вважаємо цей курс інтегративним, тобто таким у якого зміст виходить за межі звичних предметів (анатомія, вікова фізіологія, патологічна фізіологія, основи медичних знань) і структурований на основі різних типів інтеграції – зовнішньої і внутрішньої, змістової і процесуальної.

Мета курсу АФКОКР - формування у майбутніх логопедів розуміння загальних механізмів компенсації організмом людини як біологічною саморегулюючою системою власних органічних і функціональних порушень розвитку та сутності й ролі корекційної роботи для підтримки й підсилення адаптаційних його можливостей. Тобто, у центрі уваги студента ми намагаємося розмістити

інформацію про організм людини як цілісну, саморегулюючу та самовідновлювальну систему із певними граничними можливостями та представити засоби його підтримки відповідними корекційними методиками. Вперше до вивчення курсу було запропоновано студентам спеціальності «016.01 – Логопедія» Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького у першому семестрі 2023-2024 навчального року. Курс розраховано на 180 годин, з яких 20 годин відведено на лекційні заняття, 40 годин – на практичні заняття та 120 годин на самостійну роботу студентів. Вид підсумкового контролю – іспит. Щоб значно не заглиблюватися в біологічні знання ми зробили акцент на розгляді не фізіологічних систем організму людини, а на його функціональних системах, які є непостійними формуваннями і можуть змінювати свій склад залежно від потреби отримання корисного у цілому для організму результату. Відповідно обсяг біологічних знань ми обмежили спираючись на шкільний курс біології за 8-9 клас у підручниках [6; 16] якого на високому науковому рівні розкрито базові біологічні закономірності функціонування організму людини. Але ми доповнили їх знаннями вікової фізіології, які необхідні майбутнім педагогам для розуміння процесів навчання і виховання дітей різного віку, та медичними знаннями, що стосуються опису певних хворобливих станів.

Теми курсу нами було розподілено на два змістових модулі. Зміст першого модуля (таблиця 1) включає теоретичні відомості про основні поняття курсу (корекція, дефект, порушення, корекційно-розвивальна робота, хвороба, компенсація та інші), особливості роботи організму людини, як цілісної системи, а також особливості структурної організації та функціонування таких систем саморегуляції організму людини, як нервово-аналізаторна, ендокринна та імунна.

Таблиця 1. Структура змістового модуля 1 курсу

Змістовий модуль 1. «КОРЕКЦІЙНА РОБОТА ТА ЇЇ МЕДИКО-БІОЛОГІЧНІ ОСНОВИ. ФУНКЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА САМОРЕГУЛЯЦІЇ ОРГАНІЗМУ ЛЮДИНИ»	Кількість годин			
	Усього	Лекційні	Практичні та семінарські	Самостійна робота
Тема 1.1. Основні поняття курсу. Організм людини як саморегулююча система. Вікові норми розвитку дитини.	26	2	6	18
Тема 1.2. Нервова система - провідна регуляторна система організму.	18	2	4	12
Тема 1.3. Анатомо-фізіологічні особливості аналізаторної системи.	18	2	4	12
Тема 1.4. Ендокринна та імунна системи і їх роль у регуляції організму.	10	2	2	6
Тема 1.5. Корекційна робота із дітьми з порушеннями функціональної системи саморегуляції організму.	10	0	4	6
Разом за 1 змістовим модулем	82	8	20	54

Практичну складову курсу спробуємо розглянути більш детально, врахувавши при цьому ще й потреби формування у майбутніх фахівців певних компетентностей, визначених стандартом вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» спеціальності 016 Спеціальна освіта, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 16.06.2020 р. № 799 [17]. Практичні заняття першого змістового модуля дисципліни (таблиця 2) передбачають крім формування початкових рівнів ряду загальних компетенцій фахівця, таких як: здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК-3), здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК-4), здатність спілкуватися державною мовою (ЗК-5), використовувати інформаційні та комунікаційні технології (ЗК-6), вчитися і оволодівати сучасними знаннями (ЗК-7) (теми 1.1 – 2.6, таблиця 2), формувати ще й початкові рівні спеціальних фахових компетенцій. Так, наприклад, у процесі як аудиторного, так і самостійного опрацювання теми 1.2 курсу (таблиця 2) студенти набувають початкових вмінь здійснювати діагностико-консультативну діяльність (СК-8) шляхом засвоєння норм вікового психо-фізичного та мовленнєвого розвитку дітей від народження до семирічного віку як у процесі підготовки до практичних занять, так і під час аудиторних занять при вирішенні відповідних ситуаційних задач, розроблених викладачами курсу на основі власного професійного досвіду на посаді вчителя-логопеда.

Також практичні заняття цього модуля (тема 1.4, таблиця 2) передбачають формування у майбутніх фахівців розуміння стану людей із порушенням зору та унікальності їх сприйняття, що вважаємо базою для формування таких їх спеціальних компетентностей, як усвідомлення концепцій і теорій функціонування, обмеження життєдіяльності, розвитку, навчання, виховання і соціалізації осіб з особливими потребами (СК-1) та здатності будувати гармонійні відносини із такими особами та їх сім'ями (СК-13).

Таблиця 2. Перелік тем практичних занять змістового модуля 1 курсу «АФКОКР»

№	Назва теми	Кількість годин
1.1	Основні поняття курсу «Анатомо-фізіологічні та клінічні основи корекційної роботи» (АФКОКР)	2
1.2	Вікові норми розвитку дитини	4
1.3	Нервова система - провідна регуляторна система організму	4
1.4	Сенсорні системи, їх роль у формуванні відчуттів людини та пізнавальній діяльності	4
1.5.	Ендокринна та імунна системи і їх роль у регуляції організму	2
1.6.	Корекційна робота із дітьми з порушеннями регуляторних систем організму	4
Разом за модуль 1		20

Тема 1.6 курсу теоретично занурює студентів у можливості корекційної роботи із дітьми, які мають проблеми із функціонуванням переважно нервово-аналізаторної системи. Досягаємо це шляхом вивчення студентами праць вітчизняних фахівців, як О. В. Гаяш [1], С. В. Кондатенко [4], Т. М. Костенко та І. М. Гудим [5], присвячених питанням організації та проведення різноманітних корекційних занять із дітьми з порушенням розвитком, а також проблемам співпраці різних фахівців у роботі із такими дітьми, залучення батьків дітей до процесів корекційно-розвивальної роботи та питанням раннього втручання фахівців у родини. Цим ми вкладаємо до скарбниці компетентностей майбутніх фахівців базові уявлення не лише про корекційну роботу, а й про психолого-педагогічний супровід дітей з особливостями розвитку та важливість роботи фахівців із батьками таких дітей. Таким чином, вважаємо що здійснюємо певний внесок у процес формування здатності майбутніх фахівців до реалізації корекційно-освітніх технологій у роботі з особами з особливими освітніми потребами (СК-5) та знову ж таки до СК-1 й СК-13.

Другий змістовий модуль курсу присвячений розгляду анатомо-фізіологічних та клінічних особливостей усіх інших систем організму, що забезпечують життєдіяльність людини у середовищі існування (таблиця 3). Практична складова першої його теми (2.1, таблиця 4) крім узагальнення знань студентів щодо функціонування опорно-рухового апарату людини, акцентує увагу здобувачів освіти на питаннях як різноманітності проявів порушень її функціонування, так і на механізмах впливу на ушкоджений організм таких корекційних заходів, як фізичні вправи, артикуляційна й пальчикова гімнастика, лікувальний і логопедичний масаж, що є важливим доповненням до СК-1, СК-5 та СК-13 майбутнього логопеда. При опрацюванні тем 2.2 і 2.3 майбутні логопеди узагальнюють свої знання особливостей функціонування дихальної системи, детально розглядають анатомо-фізіологічні особливості голосового апарату людини. Також з'ясовують вікові особливості фізіологічного дихання людини й особливості її мовленнєвого дихання; розглядають клінічні прояви порушення дихальної системи та голосоутворення. Під час практичного заняття студенти мають можливість розібратися та усвідомити сутність та механізми впливу на організм людини дихальної гімнастики та авторських оздоровчих дихальних методик О. Стрельникової та К. Бутейка, а також зрозуміти механізми утворення різних звуків мовлення людини.

Таблиця 3. Структура змістового модуля 2 курсу «АФКОКР»

Змістовий модуль 2. «АНАТОМО-ФІЗІОЛОГІЧНІ ТА КЛІНІЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СИСТЕМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗМУ»	Кількість годин			
	Усього	Лекційні	Практичні та семінарські	Самостійна робота
Тема 2.1. Функціональна система забезпечення опори й руху організму, її розлади та загальні особливості корекційної роботи	10	2	2	6
Тема 2.2. Процес дихання та його патологія.	10	2	2	6
Тема 2.3. Основні поняття фоніатрії та фонопедії. Постановка звуків	18	2	4	12
Тема 2.4. Функціональні системи забезпечення обміну речовин організму із зовнішнім середовищем, репродуктивної функції організму та передачі спадкової інформації про організм	30	4	8	18
Тема 2.6. Анатомо-фізіологічні аспекти вищої нервової діяльності організму людини та її розлади (аутизм, РАС, ЗПР, ЗНМ, алалія, афазія)	30	2	4	24
Разом за 2 змістовим модулем	98	12	20	66
Усього за курс	180	20	40	120

Таблиця 4. Перелік тем практичних занять змістового модуля 2 курсу «АФКОКР»

№	Назва теми	Кількість годин
2.1	Функціональна система забезпечення опори й руху організму, її розлади. та загальні особливості корекційної роботи	2
2.2	Процес дихання, його патологія та загальні особливості корекційної роботи	2
2.3	Основні поняття фоніатрії та фонопедії. Постановка звуків	4
2.4.	Функціональні системи забезпечення обміну речовин організму із зовнішнім середовищем	4
2.5	Функціональні системи забезпечення репродуктивної функції організму людини та передачі спадкової інформації про організм наступним поколінням	4
2.6	Анатомо-фізіологічні аспекти вищої нервової діяльності організму людини та прояви її порушення (аутизм, РАС, ЗПР, ЗНМ, алалія, афазія)	4
Разом за модуль 2		20

Тема 2.5 допомагає студентам усвідомити сутність функціонування репродуктивної системи організму людини й розібратися із труднощами процесу народження дитини, які є визначальними для подальшого її розвитку, навчання й виховання. У цілому це сприяє розумінню труднощів, які виникають у дітей із проблемами розвитку при навчанні й полегшує спілкування із такими особами та їх родинами. Тобто сприяє формуванню СК-1 та СК-13. Тема 2.6 є підсумковою й присвячена розгляду порушень діяльності нервової й аналізаторної організму, що призводять до формування таких станів, які стають причиною відповідних труднощів при опануванні дитиною мовлення. Також вона підводить до розуміння поняття «функціональний стан організму людини» складовими елементами якого є функціональні системи різного ступеня складності. Тому до змісту цього заняття ми включили також інформацію щодо сутності та загальних особливостей використання «Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я» яка нині є основою для взаємодії суспільства із людьми з порушеним розвитком. Тобто таке інформаційно-практичне наповнення теми також спрямоване на формування у майбутніх фахівців СК-1 та СК-13.

Висновки. Таким чином, розроблена нами дисципліна АФКОКР є тим пропедевтичним курсом, що формує цілісне уявлення майбутніх фахівців логопедії щодо функціонування організму людини та поступово підводить їх до розуміння сутності порушення мовленнєвих функцій організму людини, його компенсаторних можливостей та ролі корекційної роботи для більш швидкого пристосування організму до органічних уражень та пришвидшення процесів формування усіх необхідних для успішної життєдіяльності людини у середовищі існування аспектів як усного, так і писемного мовлення. Крім того вона сприяє формуванню початкових рівнів ряду фахових компетенцій. Курс викладено вперше і він має ще свої певні недоліки, які плануємо виправити у процесі подальшої роботи зі студентами (майбутніми вчителями-логопедами) в умовах навчання у Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького. Для покращення вивчення дисципліни плануємо також здійснити підготовку до друку лекційних і навчально-методичних матеріалів до практичних занять з курсу.

Список використаних джерел

1. Гаяш О. В. Співпраця фахівців у інклюзивному навчанні як необхідна передумова забезпечення корекційної спрямованості педагогічної роботи URL: <https://ap.uu.edu.ua/upload/publicationpdf/07ae21a899ea973ba0610d9fa02a9a49.pdf>.
2. Горшкова Г. В. Сучасний стан професійної підготовки майбутніх вчителів-логопедів у закладах вищої освіти України щодо застосування адаптованих фізичних вправ. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020 р., № 68, Т. 1. С. 231-235. URL: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.68-1.47>.
3. Каплієнко А. І. Обізнаність студентів у своєрідності діяльності учителів-логопедів в умовах інклюзії як передумова їхньої професійної компетентності. Інноваційна педагогіка. Випуск 15. Т. 1. 2019. URL: <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-15-1-20>.
4. Кондатенко С. В. Організація корекційних занять з просторового орієнтування в початковій школі для дітей з глибокими порушеннями зору: методичні рекомендації Київ, 2017. 80 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/712633/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%20%D1%80%D0%B5%D0%BA.pdf>.
5. Костенко Т. М. Гудим І. М. Навчання дітей із порушеннями зору : навчально-методичний посібник Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 184 с. URL: [http://interactive.ranok.com.ua/upload/file/%D0%98%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D0%B7%D0%B8%D1%8F/Navchannia%20ditei%20iz%20porushenniamy%20zoru%20\(Kostenko_Hudym\).pdf](http://interactive.ranok.com.ua/upload/file/%D0%98%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D0%B7%D0%B8%D1%8F/Navchannia%20ditei%20iz%20porushenniamy%20zoru%20(Kostenko_Hudym).pdf).
6. Матяш Н. Ю. Біологія: підручник для 8-го кл. заг. серед. освіти. Київ: Генеза, 2021. 256 с.
7. Мартинчук О. В. Сутність поняття та зміст професійної компетентності фахівців у сфері інклюзивного навчання дітей з тяжкими порушеннями мовлення. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/33689071.pdf>.

8. Мислицька Н.А. Формування методичної компетенції майбутнього учителя фізики на основі використання пропедевтичного підходу під час вивчення загальної фізики. URL: <https://cusu.edu.ua/ua/konferentsii-2016-2017-n-r/v-mizhnarodna-naukovo-praktychna-onlain-internet-konferentsiia-problemy-ta-innovatsii-v-pryrodnycho-matematychnii-tekhnologichnii-i-profesiinii-osviti/seksiia-4-vykorystannia-innovatsiinykh-metolohichnykh-priyomiv-navchannia-zahalnonaukovykh-ta-spetsialnykh-dystsyplin-u-suchasnomu-suspilstvi/7020-formuvannya-metodychnoyi-kompetenosti-maybutnoho-uchytelya-fizyky-na-osnovi-vykorystannya-propedevtychnoho-pidkhotu-pid-chas-vyvchennya-zahalnoyi-fizyky>.
9. Пахомова Н. Г. Актуалізація інтегративних медико-психологічних і педагогічних знань при підготовці фахівця до роботи в умовах інклюзії. Науковий вісник Ізмаїльського гуманітарного університету. Серія «Педагогічні науки». 2017. Вип. 36. С. 174-179.
10. Пахомова Н. Г., Пахомова В. А. Інтегративна підготовка фахівця до роботи в умовах інклюзії. Науковий часопис. Корекційна педагогіка С. 36-40. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/16565/Pakhomova%20N._Pakhomova%20V..pdf?sequen.
11. Пахомова Н. Г. Модель інтеграції медико-психологічної та педагогічної складових професійної підготовки логопедів.. Особлива дитина: навчання і виховання. 2015. №1. С. 17-25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DLog_2015_1_5.
12. Полуляшенко М. С. Становлення викладання медико-біологічних дисциплін в процесі підготовки корекційних педагогів. Сучасні проблеми логопедії та реабілітації: матеріали І обл. наук.-практ. конф. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. С. 78-85. URL: <https://library.spu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/40-2.pdf>.
13. Психологічний словник / Авт.-уклад. В. В. Сиявський, О. П. Сергєєнкова / За ред.. Н. А. Побірченко С. 225. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5980/3/O_Serhieienkova_IL.pdf.
14. Руденко Л. М. Удосконалення викладання медичних дисциплін на дефектологічному факультеті. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. Збірник наукових праць. 2004, №1(3). URL: <https://ap.uu.edu.ua/upload/publicationpdf/183c1eabef08a28393250147244ffc8b.pdf>.
15. Словник української мови. Вебсайт: Словник. UA. URL: <https://slovnuk.ua/index.php?swrd=пропедевтика>
16. Соболев В. Біологія: підручник для 9 кл. навч. закл. Кам'янець-Подільський: ФОРМ Сисин О.В., 2017. 288 с.
17. Стандарт вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня вищої освіти – ступеня бакалавра – з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 016 Спеціальна освіта. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.06.2020 р. № 799. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/016-Spetsialna%20osvita-bakalavr.28.07.pdf>.
18. Черніченко Л. А. Аналіз стану підготовки майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/13494/3/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%96%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B0.pdf>.
19. Чупахіна С. В., Потапчук Т. В., Лякішева А. В. Підготовка майбутніх учителів-логопедів до педагогічної діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища. Академічні студії. Серія «Педагогіка», Вип. 1, 2022. С. 159-166. <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.1.23>.

References

1. Haiash O. V. Spivpratsia fakhivtsiv u inkliuzivnomu navchanni yak neobkhidna peredumova zabezpechennia korektsiinoi spriamovanosti pedahohichnoi roboty URL: <https://ap.uu.edu.ua/upload/publicationpdf/07ae21a899ea973ba0610d9fa02a9a49.pdf>.
2. Horshkova N. V. Suchasnyi stan profesiinoi pidhotovky maibutnikh vchyteliv-lohopediv u zakladakh vyshchoi osvity ukrainy shchodo zastosuvannia adaptovanykh fizychnykh vprav. Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zalnoosvitnii shkolakh. 2020 r., № 68, Т. 1. S. 231-235. URL: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.68-1.47>.
3. Kapliienko A. I. Obiznanist studentiv u svoieridnosti diialnosti uchyteliv-lohopediv v umovakh inkliuzii yak peredumova yikhnoi profesiinoi kompetentnosti. Innovatsiina pedahohika. Vypusk 15. Т. 1. 2019. URL: <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-15-1-20>.
4. Kondatenko S. V. Orhanizatsiia korektsiinykh zaniat z prostорового oriientuvannia v pochatkovii shkoli dlia ditei z hlybokymu porushenniamy zoru: metodychni rekomendatsii Kyiv, 2017. 80 s. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/712633/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%20%D1%80%D0%B5%D0%BA.pdf>.
5. Kostenko T. M. Hudym I. M. Navchannia ditei iz porushenniamy zoru : navchalno-metodychnyi posibnyk Kharkiv : Vyd-vo «Ranok», 2019. 184 s. URL: [http://interactive.ranok.com.ua/upload/file/%D0%98%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D0%B7%D0%B8%D1%8F/Navchannia%20ditei%20iz%20porushenniamy%20zoru%20\(Kostenko_Hudym\).pdf](http://interactive.ranok.com.ua/upload/file/%D0%98%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D0%B7%D0%B8%D1%8F/Navchannia%20ditei%20iz%20porushenniamy%20zoru%20(Kostenko_Hudym).pdf).
6. Matiash N. Yu. Bioloiiia: pidruchnyk dlia 8-ho kl. zah. sered. osvity. Kyiv: Heneza, 2021. 256 s.
7. Martynchuk O. V. Sutnist poniattia ta zmist profesiinoi kompetentnosti fakhivtsiv u sferi inkliuzivnoho navchannia ditei z tiazhkymu porushenniamy movlennia. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/33689071.pdf>.

8. Myslitska N.A. Formuvannya metodychnoi kompetenosti maibutnoho uchytelia fizyky na osnovi vykorystannia propedevtychnoho pidkhotu pid chas vyvchennia zahalnoi fizyky. URL: <https://cusu.edu.ua/ua/konferentsii-2016-2017-n-r/v-mizhnarodna-naukovo-praktychna-onlain-internet-konferentsiia-problemy-ta-innovatsii-v-pryrodneycho-matematychnii-tekhnologichnii-i-profesiinii-osviti/sektsiia-4-vykorystannia-innovatsiinykh-metolohichnykh-pryiomiv-navchannia-zahalnonaukovykh-ta-spetsialnykh-dystsyplin-u-suchasnomu-suspilstvi/7020-formuvannya-metodychnoi-kompetenosti-maibutnoho-uchytelya-fizyky-na-osnovi-vykorystannya-propedevtychnoho-pidkhotu-pid-chas-vyvchennya-zahalnoyi-fizyky>.
9. Pakhomova N. H. Aktualizatsiia intehratyvnykh medyko-psykholohichnykh i pedahohichnykh znan pry pidhotovtsi fakhivtsia do roboty v umovakh inkluzii. Naukovyi visnyk Izmailskoho humanitarnoho universytetu. Seriia «Pedahohichni nauky». 2017. Vyp. 36. S. 174-179.
10. Pakhomova N. H., Pakhomova V. A. Intehratyvna pidhotovka fakhivtsia do roboty v umovakh inkluzii. Naukovyi chasopys. Korektsiina pedahohika C. 36-40. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/16565/Pakhomova%20N._Pakhomova%20V..pdf?sequen.
11. Pakhomova N. H. Model intehratsii medyko-psykholohichnoi ta pedahohichnoi skladovykh profesiinoi pidhotovky lohopediv.. Osoblyva dytna: navchannia i vykhovannia. 2015. №1. S. 17 - 25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DLog_2015_1_5.
12. Poluliashenko M. S. Stanovlennia vykladannia medyko-biolohichnykh dystsyplin v protsesi pidhotovky korektsiinykh pedahohiv. Suchasni problemy lohopedii ta reabilitatsii: materialy I obl. nauk.-prakt. konf. Sumy: Vyd-vo SumDPU im. A. S. Makarenka, 2010. S. 78-85. URL: <https://library.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/40-2.pdf>.
13. Psykholohichni slovnyk / Avt.-uklad. V. V. Syniavskiy, O. P. Serhieienkova / Za red.. N. A. Pobirchenko S. 225. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5980/3/O_Serhieienkova_IL.pdf.
14. Rudenko L. M. Udoshkonalennia vykladannia medychnykh dystsyplin na defektolohichnomu fakulteti. Aktualni problemy navchannia ta vykhovannia liudei z osoblyvymi potrebamy. Zbirnyk naukovykh prats. 2004, №1(3). URL: <https://ap.uu.edu.ua/upload/publicationpdf/183c1eabef08a28393250147244ffc8b.pdf>.
15. Slovnyk ukrainskoi movy. Vebsait: Slovnyk. UA. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=propedevtyka>
16. Sobol V. Biolohiia: pidruchnyk dlia 9 kl. navch. zakl. Kamianets-Podilskiy: FOP Sysyn O.V., 2017. 288 s.
17. Standart vyshchoi osvity Ukrainy pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity – stupenia bakalavra – z haluzi znan 01 Osvita/Pedahohika spetsialnosti 016 Spetsialna osvita. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 16.06.2020 r. № 799. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/016-Spets.osvita-bakalavr.28.07.pdf>.
18. Chernichenko L. A. Analiz stanu pidhotovky maibutnykh lohopediv do innovatsiinoi diialnosti v umovakh inkluzyvnoi doshkilnoi osvity. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/13494/3/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%96%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B0.pdf>.
20. Chupakhina S. V., Potapchuk T. V., Liakisheva A. V. Pidhotovka maibutnykh uchyteliv-lohopediv do pedahohichnoi diialnosti v umovakh inkluzyvnoho osvitnoho seredovyscha. Akademichni studii. Seriia «Pedahohika», Vyp. 1, 2022. S. 159-166. <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.1.23>.